

KRISTIN STORRUSTEN
VICTORIA SANDØY

JEG ELSKER
StEiNeR

OM PINGVINER,
DIAMANTER OG MENINGEN
MED LIVET

Vigmostad Bjørke

Til mamma, pappa og Ole Petter
for vardene jeg kan følge

INNHold

Hei, du!	6
Kan jeg ta den steinen?	8
Hva er en stein?	10
Lek mer!	12
Steinleker	14
Digitale steiner	18
Steingale pingviner	22
Steiner å tøffe seg med	24
Veldig dyre steiner	26
Steiner og døden	30
Hvordan er det å hete Stein?	32
Kjente steiner gjennom tidene	34
Kule fossiler	40
Kan jeg bli til en stein?	42
Dyrk steiner i deg selv	44
Flere dyr som liker steiner	46
Tenkesteiner	48
Det vonde med steiner	50
Steinspøkelser	52
Steiner i verdensrommet – og på jorden	54
Steiner som viser vei	58
Å skape med steiner	60
Steinkunst	62
Steiner som er noe mer enn bare stein	64
Minst 70 ting du kan bruke en stein til	68
Veldig gamle steiner	70
Finn din stein	74
Kilder	76
Takk	79

HEI, DU!

Hva har du i lommene dine, i sekken din, ute i hagen eller kanskje liggende i vinduskarmen?

Kan det være en stein?

Kanskje fant du den på stranden, plukket den ut i en butikk eller fikk den som gave. Kanskje er den stor og tung, eller akkurat stor nok til hånden din eller liten som en mariehøne.

Vi er mange som liker å finne og bære rundt på den riktige steinen. Steiner er morsomme å leke med, og de finnes i så mange former at de passer godt til å samle på. Ikke blir de ødelagt så lett, heller. (Selv om andre ting kan bli ødelagt av dem, da ...)

Og steiner har mange slags historier i seg.

En av historiene er hvordan akkurat den steinen er blitt til. Kom den fra en vulkan, eller er den laget av sammenpresset sand fra havets bunn?

Så er det historien om hvordan den havnet hos deg. Husker du at du så noe som skilte seg ut fra alle andre steiner?

Noen steiner har historier fra mennesker i gamle dager. De er for eksempel blitt hugget i eller tegnet på.

Noen edelsteiner kjenner vi historien til i mange generasjoner. De har historier i seg om prinsesser, konger og kriger.

Absolutt alle steiner i hele verden har minst én historie i seg. Det kan være deg som finner ut hva den historien er. Eller kanskje det blir akkurat du som lager nye historier med den steinen? Vi får prøve å finne ut hvorfor noen steiner blir viktigere for oss enn andre.

A large, stylized illustration of a hand reaching down towards a small blue stone on the ground. The hand is brown with visible fingers and a thumb. It is wearing a sleeve with diagonal stripes in shades of blue, green, and yellow. The background is a soft, light blue gradient. The ground is depicted with green grass, small blue flowers, and a few scattered stones.

KAN JEG TA DEN STEINEN?

Det er ikke lov å stjele steiner fra andre. Det gjelder også hvis noen har bygget et steingjerde og har gått et annet sted akkurat nå.

Men hva hvis du er ute i naturen og finner en gøyale stein?

I Norge har vi noe som heter allemannsretten. Det betyr at alle har lov til å være i naturen og kan plukke bær, sopp og blomster. Og små steiner. Men du skal ikke ødelegge naturen.

I nasjonalparker er det ekstra strenge regler, så der kan det være forbudt. Og på populære steder i naturen er det veldig mange mennesker. Da blir det dumt hvis alle tar med seg tre steiner hver.

LEK MER!

Det hadde ligget steiner på jorden i over fire milliarder år før det kom mennesker her. De første menneskene hadde ikke hus, biler eller datamaskiner som oss. De måtte klare seg med det de fant ute. Og også da likte menneskene å leke. Men de hadde ikke butikker med kosedyr, Lego eller lekebiler. Hvis de skulle leke, måtte de se seg rundt. Og hva fant de der? De fant steiner. Mange! De fant små, store, flate og runde steiner. De kastet dem, stablet dem og trillet dem.

Det er fortsatt morsomt å leke ute, og ikke bare på lekeplasser. På en lekeplass har alle tingene én ting de skal brukes til. Sånn er det ikke med steiner. En stein, den ligger der, stor og rund eller liten og skarp. Og så må du finne på. Du kan plukke den opp, kaste den eller undersøke den. Det er fri lek.

Det kan være farlig å leke. Hvis du klatrer på en stor stein, kan du dette ned. Kaster du stein, kan du treffe noe du ikke skal. Med steiner kan du ødelegge både biler, briller og biller. Sånt som foreldre kan være redd for.

Barn leker mye mindre ute nå enn før, og barn er mer sammen med voksne. Det er flere grunner til det, og én grunn er at voksne er mye mer opptatt av sikkerhet enn før. Det er strengere regler. Det som er bra med det, er at færre barn blir skadet og dør når vi er mer forsiktige.

Men hvis vi ikke tør å være i naturen eller leke ordentlig, kan vi ikke bli helt oss selv.

Lek er gøy. Og det er kjempeviktig. For når vi leker, utforsker vi verden rundt oss og finner ut hva vi kan gjøre med den. Vi blir kjent med andre og med oss selv. Vi bruker alle sansene: Vi hører, lukter, smaker, ser og tar på. I leken finner vi hemmelige rom for oss selv.

Kanskje må de voksne være opptatt med noe annet, så barna får leke for seg selv.

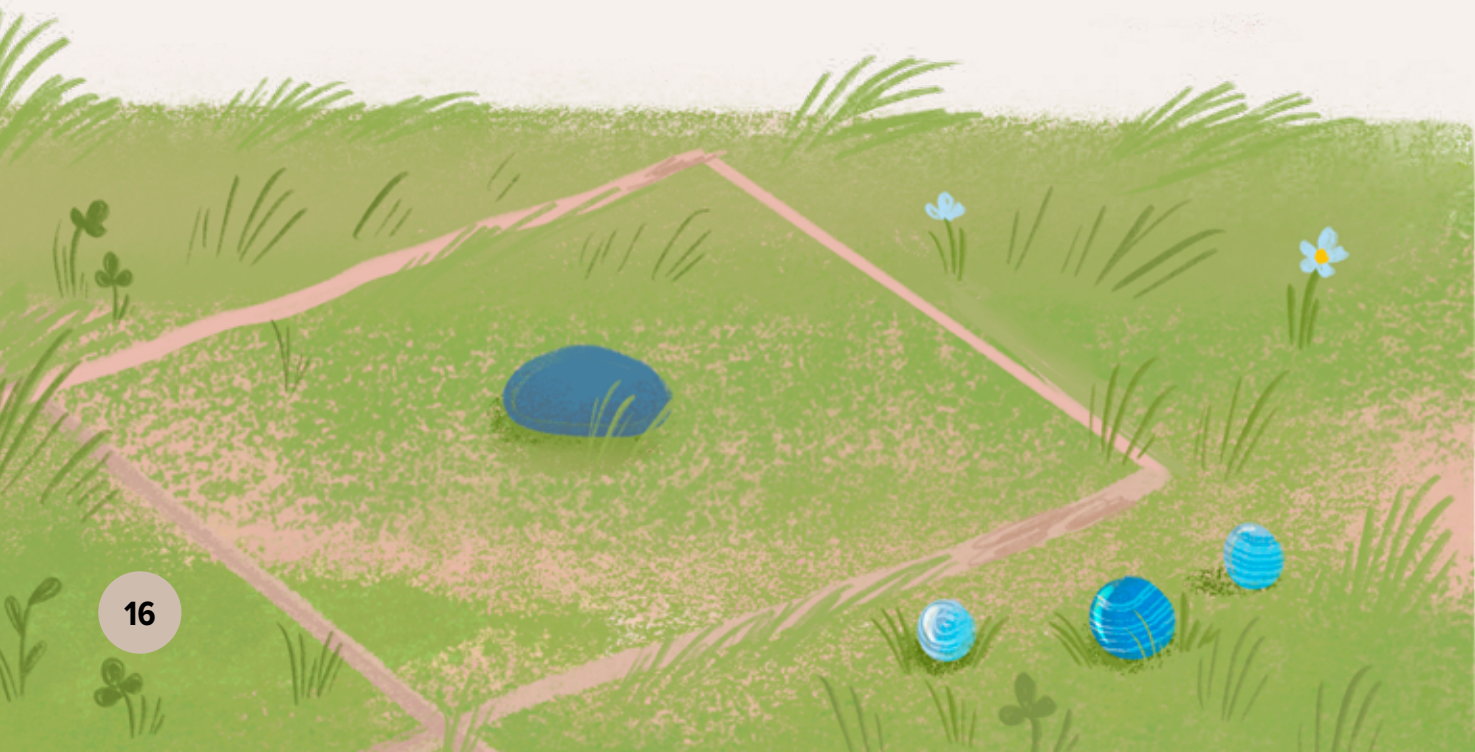

Men hvis du ikke vil kaste bort den fine steinen din, kan du bygge med den. Du kan bygge hus, veier, store hauger og hva du vil. Du kan sortere steiner etter farge og størrelse eller noe annet. Du kan samle dem sammen og ha dem med deg. Steiner biter ikke og er hyggelige kjæledyr.

Steiner kan også brukes som spillebrikker. De gamle romerne spilte «terni lapilli», som vi i dag kaller tre på rad eller bondesjakk. Steiner ble brukt til, og brukes fortsatt til, brettspill som sjakk og backgammon.

Og du har vel prøvd å kaste en skikkelig fin stein når du hopper paradis?

Kanskje har du noen klinkekuler? Du kan lage klinkekulebaner eller spille med dem. Nå er klinkekuler oftest laget av glass, men før var de laget av stein. På engelsk heter klinkekule «marble», og det er det samme ordet som steintypen marmor. De eldste klinkekulene vi vet om, er over 4000 år gamle og kommer fra Pakistan.

Slik vinner du i stein, saks, papir

Stein knuser saks. Saks ødelegger papir. Papir pakker inn stein. Derfor burde jo egentlig alle vinne like ofte. Men forskere har funnet ut at det ikke er sånn, fordi mennesker velger dem ujevnt. Så her er noen triks for å vinne oftere i stein, saks, papir:

- Spill papir først, og senere hvis du er usikker. Da slår du stein, som er det vanligste tegnet.
- Følg med på hånden til motstanderen for å se om du kan se hint om hva hen forbereder. Er tommelen holdt godt fast? Kan tyde på stein ...
- Bytt tegn hvis du taper. Vi liker å bruke det som funker, så hvis motstanderen din vinner med en saks, vil hen gjerne prøve det igjen.
- Hvis motstanderen din taper, er det sannsynlig at hen bytter til det som ville ha vunnet den runden. Så hvis du slår en saks med en stein, bytt til papir i neste runde!
- Hvis motstanderen din har brukt det samme tegnet to ganger på rad, kommer hen sannsynligvis til å bytte.
- Hvis du forklarer reglene for noen, bruk bare ett av tegnene for å vise. Da vil motstanderen sannsynligvis bruke det først – og du vet hvordan du kan slå det.
- Fortell motstanderen din hva du skal gjøre. Hen kommer til å tro at du narrer, men så gjør du ikke det! OBS: Dette trikset kan bare brukes én gang, med mindre motstanderen din er skikkelig dum.

DIGITALE STEINER

For mange år siden ble det forbudt for barn i de fleste land å grave i gruver. Det var nemlig ikke bra, det. Men i Norge nå jobber mange tusen barn hver dag i gruvene og hugger ut stein. De spiller nemlig Minecraft, som er et dataspill hvor du trenger stein.

Og du får mye stein. Særlig grå. Det finnes 20 forskjellige steiner og 5 mursteinstyper i Minecraft. Folk har forskjellige favorittsteiner, som andesite, deepslate og diorite.

Du kan spille Minecraft i forskjellige moduser. I creative får du alt du trenger, og så kan du bygge i vei. Men i survival må du finne alt selv. Det er gøy å jakte på ting, for eksempel de beste steinene. Kanskje graver du i jorden og finner vanlig stein. Og så plutselig: noe nytt!

Kanskje finner du lapis lazuli, som er en nydelig blå stein som kan fortrylle ting. Du kan også finne ametyst. Den er lilla og lager fin lyd hvis du går på den. Lapis lazuli og ametyst finnes faktisk på ekte! Men de kan nok ikke trylle eller dekke en vei.

